

DEFINICIÓ: PRESÈNCIA I REPRESENTACIÓ DEL SUBJECTE

El contingut d'aquest document està sotmès a una llicència Creative Commons d'ús obert, amb reconeixement d'autoria i sense obra derivada

<http://creativecommons.org/licenses/by-nd/3.0/deed.ca>

© TERMCAT, Centre de Terminologia

Juny de 2012

Definició: Presència i representació del subjecte

Sumari

Introducció	2
1. Criteris per a fer constar el subjecte en una definició de verb	3
2. Criteris de representació del subjecte	4
2.1 Marcatge gràfic	4
2.2 Ubicació del subjecte en la definició	4
3. Errors freqüents.....	6
3.1 Mala delimitació del subjecte	6
3.2 Marcatge incorrecte del subjecte	6
3.3 Aplicació a elements que no són un subjecte	7

Introducció

Aquest criteri metodològic aborda el cas de les definicions de verbs que presenten el subjecte del verb definit a dintre seu. Es tracta d'una pràctica amb una llarga tradició en lexicografia (en el cas del català, iniciada probablement amb el DGLC), però que, tot i això, no sempre té una aplicació unitària.

Per donar-hi resposta, intentarem establir més o menys en quins casos ha de sortir aquest subjecte (punt 1), quin criteri de representació del subjecte segueix el TERMCAT (punt 2) i quins són els errors més habituals (punt 3).

1. Criteris per a fer constar el subjecte en una definició de verb

Bàsicament, podem identificar dos casos que fan necessari expressar el subjecte d'un verb en la seva definició:

- (1) Perquè s'entén que, a partir de la definició i prou, l'usuari no pot saber de manera clara quina mena de noms poden funcionar com a subjectes d'aquell verb. Generalment això succeeix quan el verb definit admet menys elements com a subjecte que no pas el conjunt de la definició.

Per exemple, en el terme

apilar-se *v intr pron*

→ PESCA Decantar-se, *el gall*, cap al damunt de les peces fins a desbaratar el calat de sardines,

el subjecte és indispensable, ja que només s'apilen (*definit*) els galls (que és un element surador que assenyalava un ormeig) i, per contra, qualsevol cosa es podria decantar sobre les peces (*definitió*).

L'absència del subjecte en la definició hauria fet possible la construcció de frases incorrectes:

*"La barca *es va apilar* i ens va malmetre la pesca."

- (2) Perquè un element de dintre la definició fa referència al subjecte, per mitjà d'un pronom feble, un díctic (*aquest, aquell*) o un adjectiu del tipus *altre*. Si no hi hagués subjecte, no se sabria a qui fan referència aquests elements lligats.

Per exemple, en el terme

escapar-se *v prep pron*

→ JUDO Deslliurar-se, *un judoka*, del control a què *el* sotmet l'adversari,

la presència del subjecte és recomanable, ja que això permet referir-s'hi posteriorment amb el pronom *el*.

L'absència del subjecte hauria donat lloc a definicions sintàcticament inadequades:

JUDO * Deslliurar-se del control a què sotmet l'adversari.

JUDO * Deslliurar-se del control a què el sotmet l'adversari.

2. Criteris de representació del subjecte

Un cop establerta la necessitat, en determinats casos, d'indicar en l'interior d'una definició quin és el subjecte del verb definit, convé determinar de quina manera s'ha d'indicar la presència d'aquest subjecte. L'objectiu del marcatge ha de ser que l'usuari pugui reconèixer fàcilment que no es tracta pròpiament d'un element de la definició, sinó d'un element extrínsec introduït en la definició per raons sintàctiques o semàntiques.

A continuació presentarem breument el sistema clàssic del marcatge del subjecte en la lexicografia i la terminologia catalanes (punt 2.1) i també on s'ha de situar el subjecte dintre la definició (punt 2.2).

2.1 Marcatge gràfic

La manera clàssica de marcar el subjecte en una definició és separant-lo entre comes de la resta de la definició. Aquest sistema és el que utilitza el DIEC en totes dues edicions i és, també, el que segueix el TERMCAT.

És un exemple de marcatge clàssic del subjecte un dels exemples donats:

escapar-se *v prep pron*

→ JUDO Deslliurar-se, un *judoka*, del control a què *el* sotmet l'adversari.

Tanmateix, val la pena tenir present que també hi ha altres sistemes:

- Utilització de perífrasis, com ara "En parlant de x," (*Le nouveau Petit Robert*) o "Referido a x," (*Clave: diccionario de uso del español actual*).
- Utilització d'elements formals, com ara parèntesis, parèntesis angulars o claudàtors, de vegades amb un subíndex numèric (*Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, consultable a <http://dcc.iec.cat/ddlc/index.asp>, *Diccionario del español actual*, etc.).

Aquesta segona opció és, sens dubte, la millor des d'un punt de vista estrictament lingüístic, ja que no força la sintaxi de la definició i, alhora, marca clarament què és paràfrasi definidora i què és un element extrínsec recollit.

També hi ha obres (per exemple el GDLC) que no marquen de cap manera el subjecte (*renillar* "Cridar el cavall"), però això és desaconsellable perquè trenca el principi de permetre a l'usuari detectar fàcilment que aquell element no forma part pròpiament de la definició sinó que és el subjecte del definit.

2.2 Ubicació del subjecte en la definició

La situació del subjecte del definit dintre la definició no té, tampoc, un tractament unitari. Determinades obres lexicogràfiques, com ara el DIEC2, opten per situar-lo generalment a l'inici de la definició, amb l'objectiu d'indicar més clarament el seu caràcter d'element extern:

Per exemple, el DIEC2-E recull aquest article:

renillar *v intr*

El cavall, cridar.

Aquest sistema, però, té l'inconvenient de situar justament en primer lloc un element que no forma part pròpiament de la definició. Amb la intenció d'evitar aquest problema i poder encapçalar la definició amb el descriptor, el TERMCAT (i altres organismes) opta per situar el subjecte a continuació del verb.

Tanmateix, encara queda establir en quin lloc exacte s'ha de situar el subjecte, quan és necessari: just darrere del verb?, darrere del primer complement?, al final de tots els complements?

D'acord amb *La definició terminològica*,¹ el subjecte sol situar-se darrere el sintagma verbal compost pel verb i el primer complement obligatori (complement directe, complement indirecte, complement preposicional) o bé compost pel verb i un adverbi que el matisa. En canvi, en cas de sintagmes verbals d'una altra mena, el subjecte se situa just a darrere del verb.

Igualment, també se situa just darrere del verb en cas d'un complement obligatori molt llarg o bé en cas que algun dels complements verbals faci referència al subjecte per mitjà d'un pronom o un element similar.

Per exemple:

(1) *Subjecte darrere el primer complement en els casos següents:*

(a) Sintagma verbal compost pel verb i un complement fort:

cedir la traça *v intr*

→ ESQUÍ NÒRDIC Apartar-se de la traça [SUBJ + CD], **un esquiador de fons**, perquè un altre esquiador l'avanci.

(b) Sintagma verbal compost pel verb i un adverbi:

desplomar-se *v intr pron*

TRANSPORT AERI Aterrar bruscament [V + ADV], **una aeronau**, com a conseqüència d'una velocitat de descens massa elevada o una velocitat de vol massa baixa.

(2) *Subjecte darrere el verb en els casos següents:*

(a) Sintagma verbal diferent de 1a i 1b:

col·lapsar *v intr*

CONSTRUCCIÓ Deformar-se [V], **una estructura**, fins a un punt crític [CC], de manera que hi ha perill que se'n produeixi la caiguda total o parcial, com a conseqüència d'un pes excessiu o d'una deformació dels materials que la constitueixen.

(b) Sintagma verbal compost pel verb i un complement obligatori llarg:

anar capalt *v intr*

HÍPICA Anar [V], **un cavall**, amb el cap alt i endavant i amb el coll estirat [C PREP], anticipant-se als ajuts.

¹ TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *La definició terminològica*. Vic: Eumo Editorial; Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2009. [pàg. 98]

En aquesta obra s'exposen amb més deteniment els criteris d'ubicació del subjecte.

3. Errors freqüents

Els errors que sovintegen més en la indicació del subjecte d'un verb es deuen a una mala delimitació del subjecte (punt 3.1), a un marcatge del subjecte que no segueix el criteri establert (punt 3.2) i al marcatge com a subjecte del complement d'un nom (punt 3.3).

3.1 Mala delimitació del subjecte

Una definició ben construïda ha de poder substituir el definit en els contextos en què es fa servir el definit. Per tant, l'element marcat com a subjecte ha de poder funcionar efectivament com a subjecte del verb definit. Això vol dir que, en la redacció de la definició d'un verb que reculli el subjecte (vegeu el punt 1), aquest subjecte ha de poder funcionar alhora com a subjecte sintàctic de la definició i del verb definit.

Són exemples de mala delimitació del subjecte els casos següents:

Exemple 1:

descarrilar *v intr*

TRANSPORT FERROVIARI Sortir, *les rodes d'un vehicle*, dels carrils de la via per on circula.

Es marca com a subjecte sintàctic de la definició i del definit *les rodes d'un vehicle*. En els contextos habituals, però, *descarrilar* té com a subjecte un vehicle ("El tren va descarrilar a l'entrada de l'estació") i no les rodes ("*Les rodes del tren van descarrilar a l'entrada de l'estació"). Es podria resoldre així:

→ TRANSPORT FERROVIARI Sortir, **un vehicle**, dels carrils de la via per on circula.

Exemple 2:

oscar-se *v pron*

FUSTERIA Fer-se una o més osques en el tall d'una eina.

El subjecte sintàctic de la definició, *una o més osques*, a part de no estar marcat entre comes, no compleix la condició bàsica de ser també el subjecte del definit (perquè no s'osquen les osques, sinó les eines). En aquest cas, no sembla possible fer-hi constar el subjecte adequat sense canviar completament la definició:

→ FUSTERIA Rebre, **una eina**, una o més osques en el seu tall.

3.2 Marcatge incorrecte del subjecte

Un cop delimitat correctament el subjecte, de manera que coincideixin subjecte de la definició i subjecte del definit, és convenient fer un marcatge gràfic del subjecte respecte de la resta de la definició. Tal com ja s'ha exposat, sovint aquest marcatge gràfic consisteix a separar el subjecte entre comes (vegeu el punt 2.1).

Per exemple:

itinerar *v intr*

ART Desplaçar-se *una exposició* d'un lloc a un altre perquè pugui ser visitada en diferents punts geogràfics.

D'acord amb el criteri exposat, convindria fer aquest marcatge:

→ ART Desplaçar-se, **una exposició,** d'un lloc a un altre perquè pugui ser visitada en diferents punts geogràfics.

3.3 Aplicació a elements que no són un subjecte

Hi ha definicions que, tot i no ser de verbs, marquen un dels seus complements com si fos un subjecte. És a dir, amb el marcatge de comes reservat als subjectes.

Aquesta situació es dona sobretot amb definicions de noms derivats de verbs, que continuen marcant com a subjecte el que era un subjecte en el verb original però ara és un complement. Són definicions que afegeixen una fórmula de conversió sintàctica ("Acció de", "Fet de", etc.) per donar valor nominal a una definició d'origen verbal.

La pràctica de marcar així el subjecte s'ha de considerar inadequada, ja que el marcatge amb comes té el valor d'indicar que un element afegit a la definició té un paper sintàctic de subjecte —i un nom no té subjecte sintàctic.

Són exemples de marcatge d'elements que no són subjectes sintàctics els casos següents:

Exemple 1:

blocatge *n m*

BEISBOL Acció d'agafar la pilota procedent d'un llançament baix, *un receptor,* amb el guant posat entre els genolls.

En el verb original, *blocar*, l'element *un receptor* sí que és el subjecte sintàctic (**blocar**, "Agafar la pilota procedent d'un llançament baix, un receptor, amb el guant posat entre els genolls"). Un nom, però, no té subjecte sintàctic. Una solució adequada pot ser la següent:

→ BEISBOL Acció **d'un receptor** d'agafar la pilota procedent d'un llançament baix amb el guant posat entre els genolls.

Exemple 2:

abandó de vaixell *n m*

DRET MERCANTIL Acció d'abandonar, *la tripulació,* el vaixell pel fet d'haver-se esgotat les possibilitats de lluitar contra una avaria o contra un accident que posa en perill la seguretat de la nau.

Abandó de vaixell no pot tenir un subjecte sintàctic. Es podria resoldre així:

→ DRET MERCANTIL Acció **de la tripulació** d'abandonar un vaixell pel fet d'haver-se esgotat les possibilitats de lluitar contra una avaria o contra un accident que en posa en perill la seguretat.